

PELS RIJCKEN

Gerechtshof Den Haag

Zitting van 25 mei 2021, 14.30 uur

Zaaknummer/rolnummer 200.292.808

De Staat der Nederlanden / Stichting Viruswaarheid.nl c.s.

Pleitnota mrs. W.I. Wisman en S. Heeroma

1 Inleidende opmerking

Appellanten bepleiten een interventie in tal van aspecten die de vaccinatiecampagne en het vaccinatieproces betreffen. Daartoe hebben zij in eerste aanleg een aantal vorderingen geformuleerd. Die vorderingen zijn door de voorzieningenrechter terecht afgewezen. Appellanten hebben een groot aantal grieven tegen het vonnis van 5 maart 2021 gericht, waarbij zij hun vorderingen – ongewijzigd – hebben gehandhaafd. De Staat zal per vordering nog kort toelichten waarom deze niet voor toewijzing in aanmerking komt. Hierna wordt verwezen naar de nummering van de vier vorderingen die appellanten in de kortgedingdagvaarding hebben aangehouden, waarbij de door de voorzieningenrechter gehanteerde nummering (*vordering I-VIII*) cursief wordt weergegeven.

2 Vordering I (staken publiekscampagne; *vordering II*)

- 2.1 Appellanten hebben onder I.A (*vordering II*) een gebod aan de Staat gevorderd om 'reclamecampagnes' te staken die er in de visie van appellanten op gericht zijn de Nederlandse burger te *nudgen* om zich te laten vaccineren met voorwaardelijk en tijdelijk toegelaten middelen. Zij verwijzen in vordering I.A naar de Provisional Version of Resolution 2361 (2021) van de Parlementaire Vergadering van het Europees Parlement, waarin het belang wordt benadrukt van, onder meer, onafhankelijke beoordeling van vaccins, de toegankelijkheid van vaccins, het onverplichte karakter van vaccinatie, het voorkomen van discriminatie tussen wel en niet gevaccineerde personen, de openbaarheid en juistheid van informatieverstrekking rondom vaccinatie en de waarborging van een balans tussen snelle ontwikkeling van vaccins voor minderjarigen, de veiligheid van vaccins, de kwaliteit van het testproces en de wensen van kinderen zelf.

- 2.2 De Staat onderschrijft de inhoud van de bedoelde resolutie. Niet in te zien valt echter dat, laat staan hoe de gedragingen van de Staat, waaronder de informatieverstrekking, ook die in verband met de gevolgde vaccinatiestrategie, daarmee in strijd zijn te achten. Van handelen in strijd met de resolutie is geen sprake, zoals de voorzieningenrechter in rov. 4.4 van het bestreden vonnis terecht heeft geoordeeld. Zelfs als hierover anders geoordeeld zou moeten worden, dan zou dit nog geen grond kunnen bieden voor toewijzing van enige rechterlijke voorziening. Een resolutie van het Europees Parlement geeft een standpunt weer en heeft slechts politieke betekenis. Een resolutie kan derhalve niet op één lijn worden gesteld met een Verordening of Richtlijn en kan geen rechtstreeks werkende bepalingen bevatten waarop burgers zich jegens lidstaten kunnen beroepen. Van strijd met enige andere te dezen relevante bepaling of norm is evenmin sprake.
- 2.3 Deze vordering is dan ook terecht afgewezen. De (mede) tegen dit oordeel gerichte grieven 1, 2, 3, 9 en 19 falen.

3 Vordering II (diverse rectificaties; vordering I, III-VII)

- 3.1 Met vordering onder II.A (vordering VI) vorderen appellanten een rectificatie van de tekst uit de publiekscampagne “*Het is belangrijk dat zoveel mogelijk mensen zich laten vaccineren. Dat wordt ons ticket naar meer vrijheid.*” In plaats daarvan zou, aldus vordering II.A, sub a, (vordering IV) een tekst in een aantal landelijke dagbladen moeten worden opgenomen met de strekking dat de Rijksoverheid het betreurt dat in campagnes niet alle informatie is verstrekt die verstrekt had kunnen worden, dat vaccins nog slechts voorwaardelijk zijn goedgekeurd, dat er sterfgevallen worden gerapporteerd van mensen die kort na vaccinatie overlijden en dat vaccinatie niet verplicht is.
- 3.2 Voor rectificatie op de voet van art. 6:167 lid 1 BW is slechts plaats, indien sprake is van een onjuiste of door onvolledigheid misleidende publicatie. De uiting moet worden beoordeeld in het kader waarin zij werd gedaan, met oog voor plaatselijke opvattingen en omstandigheden en de overige context. De Staat geniet daarbij een grote mate van vrijheid om zijn communicatie op de door hem gewenste wijze in te richten, zoals uw hof onlangs nog heeft bevestigd in zijn arrest van 18 mei jl.¹ In die zaak waren vergelijkbare aantijgingen aan de orde als vandaag over vermeend tekortschietende overheidscommunicatie. Die aantijgingen zijn door de voorzieningenrechter en uw hof verworpen. In het vonnis en het arrest wordt verwezen naar alle kanalen waarlangs informatie over allerlei aspecten van het coronavirus ter kennis van het publiek wordt gebracht waarbij ruime aandacht wordt besteed aan alle door appellanten genoemde onderwerpen. Die kanalen en bronnen worden ook besproken in hoofdstuk 3 van de conclusie van antwoord in kort geding.

¹ Gerechtshof Den Haag 18 mei 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:869, rov. 5.18. Aldus ook al in eerste aanleg: Voorzieningenrechter Rechtbank Den Haag 9 december 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:12449, rov. 4.18.

- 3.3 Ook in deze zaak hebben appellanten niet aannemelijk gemaakt dat van onjuiste of door onvolledigheid misleidende publicaties sprake is. Het moge zo zijn dat appellanten de voorkeur geven aan een inhoudelijk of qua toonzetting of accenten andere of andersoortige communicatie over vaccins en de vaccinatiestrategie, maar dat enkele feit maakt de door hen gewraakte communicatie niet onjuist of door onvolledigheid misleidend. De vorderingen van appellanten komen in de visie van de Staat kortom niet voor toewijzing in aanmerking, zoals de voorzieningenrechter terecht heeft geoordeeld in rov. 4.7 en 4.8 van zijn vonnis.
- 3.4 Een deelvordering sub b ontbreekt.
- 3.5 Appellanten vorderen sub c (*vordering I*) dat de term 'vaccin' niet meer gebruikt zou mogen worden en dat in plaats daarvan in overheidscommunicatie zou moeten worden verwezen naar 'mRNA-injectie' of 'injectie met genetisch gemodificeerd organisme' of 'pseudo-coronavaccin'. De overheid hanteert voor alle verschillende typen vaccins tegen het coronavirus het woord "vaccin", net zoals farmaceuten en deskundigen bij de EMA en de Gezondheidsraad dit doen. Dat geldt ook voor mRNA-vaccins, ook wel antigeen-coderende vaccins genoemd.

Over de technologie die de basis is voor de productie van de verschillende vaccins wordt op geen enkele wijze geheimzinnig gedaan. Informatie daarover is in tal van openbare bronnen, inclusief websites van de Rijksoverheid en het RIVM te vinden (hoofdstuk 3 van de conclusie van antwoord en productie 1 en 4 Staat).

- 3.6 Het gebruik van de term "vaccin" moet gelet hierop juist worden geacht en sluit bovendien aan bij dagelijks taalgebruik dat herkenbaar is voor het publiek. De voorzieningenrechter heeft in rov. 4.3 van het bestreden vonnis terecht geoordeeld dat het niet onrechtmatig is om deze terminologie te gebruiken en dat deze niet misleidend is. De hiertegen gerichte grieven 8 en 10 treffen geen doel.
- 3.7 Het gevorderde sub d (*vordering III*) komt erop neer dat de Staat een button 'rijksoverheid.nl/corona/risico's' zou moeten toevoegen aan de homepage van de site www.rijksoverheid.nl met informatie over (a) het aantal ziekenhuisopnamen (op gewone zorgafdelingen en ic-opnamen), (b) bijwerkingen van vaccins, (c) de gegevens onder a en b per dag te actualiseren, (d) gegevens op te nemen die nodig zijn voor het maken van een geïnformeerde keuze omtrent vaccinatie, en (e) een risicobeoordelingssysteem in het leven te roepen met actuele data en bronvermelding. Dit zou dan kennelijk moeten gebeuren in aanvulling op alle informatie die reeds, zonder enige barrière, te vinden is via bijvoorbeeld de volgende websites:

Zie bijvoorbeeld:

- o www.rijksoverheid.nl
- o coronadashboard.rijksoverheid.nl
- o www.rivm.nl

- o www.coronavaccinatie.nl
- o www.cbg-meb.nl/onderwerpen/medicijninformatie-vaccinaties/coronavaccins
- o www.lareb.nl
- o <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/overview/public-health-threats/coronavirus-disease-covid-19/treatments-vaccines-covid-19>

- 3.8 De voorzieningenrechter heeft terecht geoordeeld dat van enig tekortschieten in de informatieverstrekking door de Staat geen sprake is (rov. 4.7 van het bestreden vonnis), zodat deze vordering niet voor toewijzing in aanmerking komt. De voorzieningenrechter acht het in dit kader terecht ondoenlijk om in elke uiting “volledige informatie” te verstrekken over de vaccins. Grieven 11 en 20, die zien op de volledigheid van de informatieverstrekking, falen dan ook.
- 3.9 Met het gevorderde sub e (*vordering VII*) beogen appellanten een verbod aan de Staat om dagelijks de cijfers van het aantal besmettingen met het coronavirus te staken omdat dit een voldoende objectief doel zou missen en dit slechts angst zou aanjagen waardoor de keuze voor vaccinatie wordt beïnvloed. Die vordering verbaast in zoverre dat appellanten enerzijds een grote mate van transparantie bepleiten terwijl zij anderzijds, de weglating van bepaalde gegevens, te weten de cijfers over aantallen besmettingen, eisen. Met het eerdergenoemde arrest van uw hof van 18 mei jl.² is duidelijk dat de bezwaren van appellanten tegen het gebruik van de PCR-test en de overheidscommunicatie, inclusief het gebruik van de term “besmettingen”, dienaangaande niet opgaan. Appellanten verlangen op dit punt feitelijk een herbeoordeling van een vordering die reeds in twee instanties is afgewezen. De voorzieningenrechter heeft in rov. 4.9 van het bestreden vonnis terecht geoordeeld dat de publicatie van deze cijfers over de actuele epidemiologische situatie niet onrechtmatig is. Grieven 3 en 16 over de publicatie van besmettingscijfers treffen kortom geen doel.
- 3.10 Nu de Staat niet tekortschiet in de verstrekking van informatie aan het publiek over Covid-19 en het coronavirus, ontbreekt eveneens grond voor toewijzing van het gevorderde sub f (*vordering V*), zoals de voorzieningenrechter terecht heeft overwogen in rov. 4.7 van zijn vonnis. Met die vordering beogen appellanten een gebod aan de Staat om bij elke publicatie een medische disclaimer op te nemen met de strekking dat een vaccin ziekte of besmettelijkheid voor anderen niet hoeft te voorkomen, dat de gevolgen van vaccinatie op lange termijn nog niet bekend zijn, en dat er zonder enige beperking keuzevrijheid is om al dan niet te kiezen voor vaccinatie.
- 3.11 Het publiek wordt, via onder meer de hiervoor genoemde websites, zo goed en volledig mogelijk geïnformeerd over de bescherming die van vaccins uitgaat. Indien nieuwe informatie daartoe aanleiding geeft, wordt de informatie op de genoemde sites

² Gerechtshof Den Haag 18 mei 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:869, rov. 5.18. Aldus ook al in eerste aanleg: Voorzieningenrechter Rechtbank Den Haag 9 december 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:12449, rov. 4.18.

aangevuld en, zo nodig, herzien of gecorrigeerd. De Staat laat er in deze communicatie geen misverstand over bestaan dat vaccinatie niet verplicht is. Garanties dat burgers geen enkel gevolg zullen ondervinden van de keuze om zich niet te laten vaccineren in de zin dat private partijen, zoals internationale luchtvaartmaatschappijen, (of andere landen) nimmer een vaccinatiebewijs zullen (mogen) eisen, kan de Staat echter niet geven. Niet in te zien valt op welke juridische grond de Staat hiertoe niettemin gedwongen kan worden. Grief 13 treft op dit punt dus geen doel.

4 Vordering III (alternatieve rectificatie, vordering IV)

- 4.1 De vordering onder III (*vordering IV*) behelst een (subsidiair) alternatief ten opzichte van en vertoont veel overlap met de vordering onder II, die hiervoor al is besproken. Deze vordering is gericht op een rectificatie in verband met (1) het gebruik van de term 'vaccin', (2) de mate van bescherming die de vaccins bieden tegen ziekte of het risico van besmetting van derden, (3) de toelatingsstatus van de vaccins en (4) de vrijwilligheid van vaccinatie.
- 4.2 Voor zover de onder III gevorderde rectificatie qua modaliteit verdergaat dan de vordering onder II, in de zin dat appellanten vorderen dat de rectificatie niet alleen in een aantal dagbladen moet worden geplaatst maar daarnaast gedurende een periode van drie maanden ten minste dagelijks zou moeten worden uitgezonden op de publieke omroepkanalen. Nu grond ontbreekt voor toewijzing van de gevorderde rectificatie, zoals de voorzieningenrechter heeft geoordeeld in rov. 4.7 van zijn vonnis, ontbreekt ook grond voor oplegging van een bepaalde modaliteit of frequentie van publicatie van de rectificatie.

5 Vordering IV (keuzevrijheid vaccin, vordering VIII)

- 5.1 Appellanten vorderen onder IV (*vordering VIII*) een veroordeling van de Staat om het binnen twee dagen na de uitspraak mogelijk te maken dat elke burger die ingeënt wenst te worden, daarbij de vrije keuze heeft tussen de beschikbare vaccins.
- 5.2 Appellanten beogen feitelijk een rechterlijke voorziening waarbij de door de Staat gekozen vaccinatiestrategie opzij wordt gezet. Nog los van de geschiktheid van de vaccins voor specifieke doelgroepen en de advisering van de Gezondheidsraad hieromtrent, meent de Staat dat een juridische grondslag voor de toewijzing van deze vorderingen ontbreekt.
- 5.3 Bij de uitwerking en uitvoering van de vaccinatiestrategie dient met verschillende factoren c.q. afhankelijkheden rekening te worden gehouden, zoals:

1. De geschiktheid van vaccins voor specifieke groepen;
2. Het moment van beschikbaarheid van vaccins, en de aantallen waarin ze worden geleverd; en
3. De wijze waarop een vaccin wordt geleverd. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de bewaartemperatuur, maar ook over het aantal vaccins dat per eenheid verpakt zit.³

- 5.4 Dit is een majeure en complexe operatie, zoals niemand zal zijn ontgaan. Daarbij laat de Staat zich adviseren door de Gezondheidsraad over de te volgen vaccinatiestrategie, waarbij prioriteit wordt gegeven aan kwetsbare groepen mensen die het meeste bijdragen aan de ziektelast en aan de sterfte, hun zorgmedewerkers en zorgmedewerkers in de directe COVID-zorg. Het RIVM heeft een professionele standaard voor COVID-19-vaccinatie 2021⁴ geformuleerd met informatie over de werkzaamheid van vaccins, welke bijwerkingen mogelijk kunnen optreden en of er contra-indicaties zijn voor toediening.⁵
- 5.5 De Staat mag hierbij volgens vaste rechtspraak afgaan op actuele adviezen van deskundigen, zoals de Gezondheidsraad en de EMA, en zijn beleid daar in zeer belangrijke mate op afstemmen, te meer nu een andere manier van verantwoorde beleidsbepaling niet goed denkbaar is.

Zie bijvoorbeeld:

- Vزر Rb Den Haag 28 november 2008, ECLI:NL:RBSGR:2008: BG6117, rov. 4.8;
- Vزر Rb Den Haag 3 april 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:3013, rov. 4.8;
- Vزر Rb Den Haag 24 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6856, rov. 4.12;⁶
- Gerechtshof Den Haag 18 mei 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:869, rov. 5.2.

³ Zie de Kamerbrief van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 8 december 2020 over de stand van zaken COVID-19 (Kamerstukken II 2020/21, 25 295, nr. 771) onder 9. Vaccinatiestrategie COVID-19.

⁴ Zie <https://ici.rivm.nl/richtlijnen/covid-19-vaccinatie>.

⁵ Zie de Kamerbrief van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 17 december 2020 over de planning vaccinatie COVID-19 (Kamerstukken II 2020/21, 25 295, nr. 827).

⁶ Waarin de voorzieningenrechter overwoog: "Van belang in deze procedure is dat voornoemde wijze van beleidsvorming van de Staat, naar het oordeel van de voorzieningenrechter, geenszins onrechtmatig is. De Staat mag op de actuele adviezen van deskundigen vertrouwen en zijn beleid daar in zeer belangrijke mate op afstemmen, te meer nu een andere manier van verantwoorde beleidsbepaling niet goed denkbaar is. Viruswaarheid c.s. hebben weliswaar de overtuiging dat op dit moment geen maatregelen (meer) noodzakelijk zijn en zij hebben die overtuiging onderbouwd met visies van wetenschappers die dat onderschrijven, maar dat is onvoldoende om tot de conclusie te komen dat de maatregelen die de Staat laat voortduren onnodig en disproportioneel zijn. In de wetenschap is over allerlei onderwerpen veelal geen consensus en als het gaat om de wijze van bestrijding van een nieuw virus lijkt consensus vooralsnog een illusie. De Staat heeft er op gewezen dat een juridische procedure niet de plaats is voor een wetenschappelijk debat over de aanpak van een virus. De voorzieningenrechter beaamt dat, en dat geldt al helemaal voor een kort geding als dit: daarin kan de wetenschappelijke waarde of het gewicht van onderzoeken niet worden beoordeeld. De voorzieningenrechter merkt hierbij op dat er ook burgers zijn die verontrust zijn omdat zij van mening zijn dat juist meer en strengere maatregelen zouden moeten worden getroffen ter bestrijding van het coronavirus en die dat middels de rechter en met behulp van weer andere wetenschappelijke onderzoeken hebben geprobeerd af te dwingen (Voorzieningenrechter Rechtbank Den Haag 3 april 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:3013). Dat onderstreept dat allerlei discussie mogelijk is over het gekozen beleid, ook op (populair)wetenschappelijk niveau. Ook in voormelde zaak is geoordeeld dat de Staat binnen de grenzen van zijn beleidsvrijheid een eigen afweging kan maken en heeft gemaakt, en dat het bestaan van (wetenschappelijke) discussie er niet aan afdoet dat de Staat zijn beleid in redelijkheid mag baseren op de adviezen van een vaste groep deskundigen."

Dit geldt temeer nu appellanten niet aannemelijk hebben gemaakt dat de adviezen van de Gezondheidsraad, die ten grondslag liggen aan de keuzes in het kader van de vaccinatiestrategie, evident onjuist zijn.

Vgl. Vزر Rb Den Haag 28 augustus 2006, ECLI:NL:RBSGR:2006:AY6987, rov. 5.4 en 5.6 en zeer recent Gerechtshof Den Haag 18 mei 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:869, rov. 5.2.

- 5.6 De Staat heeft bij de uitwerking van een vaccinatiestrategie in een crisissituatie als de onderhavige een grote mate van (beleids)vrijheid. De besluiten die de regering in dit kader neemt en de keuzes die in dat kader worden gemaakt (en nog zullen worden gemaakt), worden doorlopend geëvalueerd en bijgesteld op basis van de beschikbaarheid van verschillende soorten vaccins, de logistieke aspecten van opslag, distributie en toediening en signalen over mogelijke bijwerkingen. Uit de recente gebeurtenissen rondom het AstraZeneca-vaccin blijkt wel hoezeer alle ontwikkelingen op de voet worden gevolgd en de vaccinatiestrategie wordt aangepast indien daar tussentijds aanleiding toe ontstaat.
- 5.7 Dit brengt met zich dat de rechter zich zeer terughoudend dient op te stellen bij de beoordeling van de rechtmatigheid van het handelen van de Staat. De rechter heeft niet tot taak om de waarde of het maatschappelijk gewicht dat aan de betrokken belangen moet worden toegekend, naar eigen inzicht vast te stellen. Er is geen plaats voor een eigen, 'volle' afweging door de burgerlijke rechter.

Vgl. bijvoorbeeld Vزر Rb Den Haag 26 oktober 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BK1154, rov. 4.3 en Vزر Rb Den Haag 24 juli 2012, ECLI:NL:RBSGR:2006:AY1710, rov. 3.3.

Zie ook Rb Den Haag 29 mei 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:5351, rov. 4.4-4.5.

- 5.8 Nog los van dit strikte toetsingskader geldt dat appellanten met hun vordering voorbijgaan aan het feit dat vaccins op dit moment schaars zijn, er sprake is van wijzigende hoeveelheden en tijdschema's van feitelijke leveringen, elk met bijbehorende eisen ten aanzien van transport en distributie, bewaarcondities en wijze van toediening. Appellanten gaan bovendien voorbij aan de verschillen in geschiktheid van elk vaccin voor bepaalde leeftijds- of risicogroepen. In het vaccinatieproces is het in dat licht niet alleen onmogelijk maar ook onwenselijk om eenieder de door appellanten bepleite en gevorderde keuzevrijheid te bieden. Net zoals dat geldt voor andere vaccins die in het Rijksvaccinatieprogramma⁷ zijn opgenomen, geldt dat mede op basis van advies van de Gezondheidsraad wordt besloten of, en zo ja, welk vaccin – kosteloos – aan welke groepen wordt aangeboden. Het is aan eenieder om te beslissen of van dit aanbod gebruik wordt gemaakt; vaccineren vindt in Nederland sinds jaar en dag op vrijwillige basis plaats. Daarbij past de door appellanten beoogde keuzevrijheid

⁷ Zie ook hoofdstuk 5 van de memorie van antwoord.

niet. De voorzieningenrechter concludeert in rov. 4.10 van het bestreden vonnis terecht dat deze vordering moet worden afgewezen. De hiertegen gerichte grieven 2, 3, 4, 9, 14 en 17 treffen geen doel.

6 Overige opmerkingen (dwangsom en kosten)

Appellanten vorderen een dwangsom van € 1.000.000 per dag, met veroordeling van de Staat in de kosten. Nog los van het feit dat grond ontbreekt voor toewijzing van het gevorderde (en dus ook voor een veroordeling van de Staat in de kosten), ontbreekt ook grond voor oplegging van enige dwangsom, nu de Staat rechterlijke uitspraken niet naast zich neerlegt.

7 Conclusie

Als bij memorie van antwoord.

behandeld door
correspondentie
telefoon
fax
e-mail
zaaknr

W.I. Wisman en S. Heeroma

11015495